

Konkurrensverket – ny organisation och övriga nyheter – om nuläget och framtiden

Anförande av Konkurrensverkets generaldirektör Dan Sjöblom vid Upphandlingsforum den 4 december 2014 i Stockholm.

Det talade ordet gäller!

Tack för möjlighet att få komma hit idag och träffa några av Sveriges alla professionella upphandlare. Ni som arbetar med offentliga inköp är ju de som är satta att förvalta och genomföra införskaffandet av landets gemensamma välfärd. Jag vill gärna ha en dialog med er om vårt gemensamma arbete.

Vi på Konkurrensverket har ägnat en stor del av det gångna året till att bygga upp ett samlat svenskt upphandlingsstöd. Det har varit mycket givande att samla de olika stödverksamheterna som fanns tidigare under ett tak. Den budgetproposition som regeringen lade fram i oktober innefattade nya utmaningar och uppgifter inför 2015. Jag kommer att återkomma till detta om en kort stund.

Inköp och upphandling är av stor strategisk betydelse i alla organisationer. Inte minst gäller det i offentligt finansierade organisationer som kommuner, landsting och staten. De som fattar organisationens strategiska beslut bör se till att de som ansvarar för inköp och upphandling finns med i beslutsprocessen. Detta kan ske på olika sätt, från att se till att upphandlingschefen ingår i ledningsgruppen till att man skapar stabsfunktioner i direkt anslutning till organisationens beslutsfattare. Så är det inte alltid i dag. Alltför ofta återfinns de ansvariga för upphandling alltför långt ned i organisationen.

Om upphandlare och inköpare har en central placering i organisationen blir det mer naturligt att omsätta de stora möjligheter som upphandlingar ger. Det finns stora möjligheter att använda inköp och upphandling för att kunna styra verksamheter i en riktning som stämmer överens med organisationens övergripande uppdrag och instruktioner.

Adress 103 85 Stockholm
Besöksadress Torsgatan 11
Telefon 08-700 16 00
Fax 08-24 55 43
konkurrensverket@kkv.se

Men för att få genomslag på olika satsningar krävs det kunskap om regelverkets begränsningar och möjligheter.

====

Under året som gått har vi fått ett samlat nationellt upphandlingsstöd. Upphandlingsstödjande uppdrag som tidigare har legat på Vinnova, hos Kammarkollegiet och hos Miljöstyrningsrådet, fick från 1 juli 2014 sin samlade hemvist hos Konkurrensverket. Samtidigt har vi utlovats ökade resurser från regeringen för att kunna stärka de upphandlingsstödjande insatserna framöver.

Redan 1 januari 2014 ändrades hela Konkurrensverkets organisation, då vi gick från att ha varit en myndighet som i huvudsak varit inriktad på lagtillämpning och tillsyn till att ansvara även för det samlade upphandlingsstödet. Redan från början togs beslutet att organisatoriskt hålla isär de två grenarna stöd och tillsyn. Syftet var förstås att minska risken för att någon som ville söka upphandlingsstöd skulle känna sig hämmade av rädsla för att tillsynsinsatser skulle kunna inledas. Jag kan konstatera att inget av de många tillsynsärenden som Konkurrensverket har drivit under året haft sitt ursprung i en kontakt med verkets upphandlingsstöd.

Samtidigt måste jag framhålla att det finns stora möjligheter till korsbefruktnings mellan stöd- och tillsynsgrenarna. Genom kunskapsöverföring mellan de två grenarna skapas förutsättningar för såväl tillsynen som stödverksamheten att bli tydligare och ha en större relevans för våra intressenter.

När vi på tillsynssidan har noterat problem på ett visst område kan stödsidan ta fram vägledning och ge stöd för att minska osäkerhet kring rättsläget eller olika sakfrågor och därmed slippa olika typer av överträdelser i framtiden. Konkurrensverket har inte som ambition att ta så många fall som möjligt till domstol och kräva böter/upphandlingsskadeavgift.

Tillsynsverksamhetens viktigaste uppdrag är inte nödvändigtvis att bestraffa i det individuella fallet, så kallad individualprevention. Minst lika viktigt är det att nå ut till en avsevärt bredare grupp av intressenter med tydliggöranden av rättsliga principer för att uppnå ett förändrat beteende. Det brukar kallas allmänprevention. På denna överordnade nivå har tillsynsarbetet många gemensamma drag med arbetet på stödsidan. Att få fram praxis och skapa klarhet inför framtiden är i bägge fall det överordnade målet med verksamheten.

Med detta sagt är det givetvis en avsevärd skillnad för den direkt involverade myndigheten vilket instrument Konkurrensverket använder i det enskilda fallet.

====

En del i Konkurrensverkets uppdrag är att följa upp och ta fram statistisk information på upphandlingsområdet. Vi har just avslutat årets projekt och lägger idag ut på vår webbplats en ny rapport i ämnet, "Siffror och fakta om offentlig upphandling". Av denna framgår att det i Sverige upphandlades varor och tjänster för drygt 600 miljarder. Uppskattningen bygger på underlag för år 2011. Det sammanlagda upphandlingsvärdet skulle i så fall motsvara knappt en femtedel av BNP, vilket är ungefär samma andel som Mats Bergmans tidigare uppskattning för år 2006.

För den som är intresserad av vilket det vanligaste tilldelningskriteriet numera är eller i vilken bransch flest upphandlingar avbryts finns detta att läsa i rapporten, liksom att närmare åtta procent av alla genomförda upphandlingar överprövades till förvaltningsdomstol och att omkring 70 procent av överprövningarna lämnas utan bifall. Statistiken visar också på en sjunkande andel prövningstillstånd från Kammarrätterna, medan HFD har en motsatt trend.

====

Nu några ord om upphandling och samhällliga mål. Det finns en uttalad ambition från statsmakterna att offentliga upphandlingar kan, och ska, användas för att styra samhällsutvecklingen i önskad riktning. Finns det en uttalad vilja att köpa in enbart giftfria leksaker och giftfri mat till förskolorna så bör det också vara möjligt att ställa sådana krav i upphandlingar.

Det är, enligt Konkurrensverkets mening, fullt möjligt att ställa krav som går utöver den EU-harmoniserade minimilagstiftningen när inköpsbesluten fattas på de upphandlande myndigheterna. Den enkla huvudregeln är att det oftast går bra att ställa hårda, men transparenta och icke-diskriminerande krav på vad som ska köpas in. Men att det mycket sällan går att ställa krav på från vem något ska köpas.

Konkurrensverket har ett regeringsuppdrag som innebär att vi ska ta fram vägledningar som riktar sig till inköpare i kommuner och landsting som ska vara en hjälp när det ska ställas krav på giftfria möbler, textilier, mat och leksaker till våra förskolor. Vi kommer under våren 2015 att redovisa uppdraget till regeringen, och samtidigt sprida information till förskolor och upphandlare om hur de kan agera. Den informationsinsatsen kommer vi att genomföra tillsammans med Kemikalieinspektionen. Detta ser jag som ett viktigt inslag i vårt stödjande arbete, och jag räknar med att det kan komma fler uppdrag av denna typ framöver.

Bland andra projekt och uppdrag som vi arbetar med just kan jag nämna till exempel ett som avser att titta på kollektivavtalsenliga villkor i upphandlingar, ett annat om möjligheterna att föra dialog vid upphandlingar och ett projekt som innebär att ta fram vägledning för städupphandling. Ylva Mannervik,

avdelningschef för vår stöдавdelning, kommer att närmare gå in på hur vi arbetar med den stödjande verksamheten senare under konferensen.

====

Från vår uppdragsgivare, regeringen – och ytterst riksdagen, har vi under flera år känt att vi haft ett starkt stöd för det vi utträttat. Det gäller inte minst den upphandlingsstödjande verksamheten.

Den höga ambitionsnivån när det gäller att erbjuda ett samlat nationellt upphandlingsstöd av högsta klass finns även hos den regering vi har sedan i höstas. Jag noterar att upphandlingsfrågorna gavs stort utrymme i såväl regeringsdeklarationen som i budgetförslaget till riksdagen. I budgetförslaget säger regeringen att den vill ha ett fristående samlat upphandlingsstöd. Det innebär att den stödverksamhet som nu byggs upp inom ramen för Konkurrensverket skulle bilda en ny fristående myndighet. Den nya organisationen ska, enligt planerna, vara genomförd den 1 september 2015, alltså om lite knappt nio månader. Den nya myndigheten ska ligga i Stockholm.

Vi från Konkurrensverket kommer givetvis, såsom en myndighet under Regeringen, att genomföra de uppdrag som läggs på oss. Intill dess att upphandlingsstödet har förts över till en ny organisation kommer vi att fortsätta att arbeta som hittills med stödfrågorna. Vi kommer att fortsatt bjuda in till och delta i dialog med upphandlingens alla intressenter, vi kommer att fortsätta med våra uppdrag och projekt. Vi kommer att initiera nya projekt där vi ser behov av stöd och vägledning. Min ambition är fortfarande att bidra till skapandet av ett väl fungerande upphandlingsstöd – på väg mot världsklass.

Tack!